

‘We hebben genoeg drive’

De Samenwerkende Hoveniers Noord Nederland (SHNN) bewijzen dat ook kleine bedrijven kunnen innoveren. Samen met EM Agriton BV, Queens Grass BV en de Waterleidingmaatschappij Drenthe hebben zij een fermentatieproces ontwikkeld dat kosten bespaart en het milieu dient.

Bennie Everts vertelt hoe de Samenwerkende Hoveniers de trekkers konden worden van een innovatief proces dat flinke investeringen vraagt. Bennie: ‘Ons project is voortgevloeid uit TNO-project van VHG. Wij waren een van de casebedrijven. Hans Rozenveld had bij een presentatie gezien hoe fermentatie in de landbouw wordt toegepast. Zo kwamen we op het idee want we vroegen ons af waarom wij in de

hoveniersbranche niet met fermentatie werken. Wij wilden het op een praktische manier aanpakken maar TNO koos een theoretischer uitgangspunt en was bovendien geen groot voorstander van fermentatie. Toen zijn we zelfstandig doorgaan.’ Hans Rozenveld onderstreept de behoefte van SSHN aan een praktijkgerichte aanpak: ‘Hoeveel rapporten wil je hebben? Er is een wereld aan rapporten beschikbaar. Je hebt als kleine bedrijven wel een zetje nodig maar we hadden genoeg drive om het zelf te doen.’

Fermentatie

Fermentatie is het omzetten van verse, organische materialen met behulp van bacteriën, gisten en schimmels in afwezigheid van zuurstof. Het procedé wordt in de landbouw toegepast, bijvoorbeeld voor het sneller omzetten van strostoppels of tulpen- en lelie afval in combinatie met drijfmest. Voor de hoveniersbranche is het een nieuw procedé. Niet eerder werd al het groenafval, of het nu gaat om graszoden, takken, beplanting of houten planken, op succesvolle wijze omgezet in een toepasbare bodemverbeteraar. Rinie Pen van Agriton: ‘Wij spreken niet van groenafval maar van de groene stroom. Fermentatie van die groene stroom is niet nieuw. De manier waarop we dat doen echter wel.’ Het fermentatieproces dat is ontwikkeld door de Samenwerkende Hoveniers kan door elke hovenier in Nederland worden toegepast. Er is een machine voor nodig die – afhankelijk van zijn vermogen – een investering vraagt tussen €3.000 en €10.000. Het proces vraagt weinig arbeid en er komt geen stank bij vrij zoals bij compostering. De investeringen zijn normaal gesproken binnen een jaar terugverdiend, maar de winst voor de hovenier is niet in geld uit te drukken: een duurzaam en maatschappelijk verantwoord imago

Witte kool en zure kool

Rinie Pen van Agriton legt uit wat fermentatie is. ‘Vergelijk het met het proces dat plaatsvindt bij het maken van zuurkool. Je doet fijn gesneden witte kool in een pot, je sluit de pot af, wacht 6 tot 8 weken, en het is zuurkool geworden. Belangrijk is dat alle goede voedingsstoffen zijn behouden. Bij fermentatie gebeurt iets vergelijkbaars: je neemt groenafval, je maakt het fijn en je doet er wat EM, Effectieve Micro-organismen bij. Vervolgens sluit je het materiaal luchtdicht af en wacht 6 tot 8 weken. Het resultaat van dit eenvoudige proces is een bodemverbeteraar genaamd Bokashi die een hoog organisch stof gehalte heeft en daardoor niet alleen de bodem verrijkt, maar ook nog eens de bodemstructuur verbetert.’ Hoe fermentatie werkt is duidelijk maar waarom zou een hovenier ervoor moeten kiezen? Composteren is toch net zo eenvoudig? Je verzamelt het groenafval, rijdt naar de composteerder en klaar is Kees. Rinie: ‘Zo simpel ligt dat niet. Ten eerste betaalt de hovenier voor het storten van groenafval. Ten tweede moet hij er heen rijden en weer leeg terugrijden. Vervolgens moet hij compost aanschaffen om te verwerken in de tuinen die hij aanlegt en onderhoudt. Als je dit allemaal meerekent, kan fermentatie op het eigen erf de gemiddelde hovenier een kostenbesparing van €30.000 per jaar opleveren.’ De SHNN is enthousiast over de kostenbesparing maar er staat meer op het spel. Bennie: ‘Wat dacht je van de CO₂ die je minder uitstoot door de bodemverbeteraar op het eigen erf te produceren en niet te composteren? Compost wordt meerdere malen omgezet en bereikt een temperatuur van 60 tot 80 °C hierdoor worden veel waardevolle voedingsstoffen verbrand. Ander voordeel is dat je niet hoeft te rijden want het groenafval blijft op het eigen terrein.’ Martijn Rienks van Queens Grass mengt zich in het gesprek. Zijn bedrijf levert de hectares en graszoden die nodig zijn voor de proefvelden. ‘De kenner zal meteen vragen naar de onkruiddruk. Wij hebben in de proef vastgesteld dat deze niet hoger is dan bij

Samenwerkende Hoveniers Noord Nederland

De ontwikkeling van een nieuwe toepassing van fermentatie is een initiatief van een samenwerkingsverband van hoveniersbedrijven. De volgende bedrijven maken deel uit van dit samenwerkingsverband:

Hoveniersbedrijf Pieter Lehnberg CV,	eigenaar: Pieter Lehnberg
Hovenierbedrijf Everts,	eigenaar: Bennie Everts
Hoveniersbedrijf Martijn Buld,	eigenaar: Martijn Buld
Rozenveld Hoveniers,	eigenaar: Hans Rozenveld
Jan Geerts Hoveniersbedrijf,	eigenaar: Jan-Geert Ufkes
Hoveniersbedrijf Booiman BV,	eigenaar: Henk Booiman

compost, misschien zelfs lager. Zelfs in de proefvelden die worden verrijkt met gefermenteerd groenafval dat van de natuurlijk beheerde terreinen van het waterleidingbedrijf afkomt, levert geen noemenswaardige onkruiden op.’

Duurzaamheid

Fermenteren is dus niet alleen goedkoper dan composteren, het is ook duurzamer. Dat is wat het Waterleidingbedrijf Drenthe (WMD) aansprak in de aanpak van de Drentse hoveniers. Peter Bartelds van de WMD: ‘Wij waren direct enthousiast toen we werden benaderd door SHNN. Wij zoeken altijd naar vormen van ecologisch verantwoorde methoden en duurzaam beheer. Nu kunnen wij ons groenafval op een duurzame wijze laten verwerken. Dat past perfect in ons streven verantwoord om te gaan met onze groene stroom. Hans Rozenveld: ‘Voor ons als SHNN is het heel fijn dat een grote organisatie als het waterleidingbedrijf ons steunt. We zijn geen kleine kaboutertjes meer die de wereld willen verbeteren: we worden gesteund door grote organisaties, inmiddels ook door de provincie die ons onderzoek heeft gesubsidieerd. Het samenwerkingsmodel – de SHNN, Queens Grass en het waterleidingbedrijf, maakt dat we sterk staan.’ Rinie Pen van Agriton: ‘Ik ben ervan overtuigd dat dit enorm geholpen heeft bij de subsidieaanvraag.’ Het pleidooi voor duurzaamheid wordt niet alleen gesteund

door de hoveniers en het waterleidingbedrijf. Ook voor Queens Grass was de duurzaamheidsdoelstelling een belangrijke reden om mee te doen aan de proef. Martijn Rienks van Queens Grass: ‘De natuur staat ons altijd ten dienste dus hebben we de verantwoordelijkheid er goed mee om te gaan.’ Er valt een korte stilte, de woorden van Martijn stemmen tot nadenken. Vervolgens neemt Hans het woord: ‘Het is voor ons allemaal een prachtige ervaring. We besparen kosten, we dragen bij aan het milieu en daarnaast leren we zelf zoveel van het project. We zijn er als bedrijven, ondernemers en mensen beter van geworden. Ik denk dat ik namens iedereen hier aan tafel spreek als ik zeg dat we elke hovenier, klein of groot, kunnen aanraden aan innovatie en samenwerking te doen.’ ■

